

NÁRODNÍ
MUZEUM

Antologie folkloru 20. století

20. dotkni se!
století!

 evropský
sociální
fond v ČR

 EVROPSKÁ UNIE

 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

 OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

NÁRODNÍ
MUZEUM

Antologie folkloru 20. století

Doprovodný výukový materiál k dějinám 20. století

Jan Pohunek – Petr Janeček – Adam Votruba

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jan Pohunek, Adam Votruba, Petr Janeček

Antologie folklóru 20. století

Vydalo Národní muzeum 2014

Obálka a grafická úprava: AGAMA® poly-grafický ateliér, s.r.o., Praha

Vytiskl:

2014

1. vydání

ISBN 978-80-7036-412-3

Antologie folkloru 20. století

Na následujících stránkách najdete ukázky anekdot, pověstí, říkanek a dalších folklorních žánrů, které pocházejí z různých období 20. století. Vybírali jsme přednostně takové, které mají vztah k dobovým událostem, jen na konec jsme pro zajímavost přidali několik příkladů současného, převážně dětského folkloru. Uvedené ukázky můžou sloužit jako ilustrace, kterými je možné uvést nebo doplnit výklad, ale také jako podklady pro zamyšlení nad tím, jak jsou „velké“ dějiny nerozlučně spojené s „malými“. Mnohdy mají tato anonymní díla lidové slovesnosti navíc schopnost ve zkratce, bez velkých servítek a přitom výstižně zachytit atmosféru doby a problémy, které lidé museli řešit.

Antologii je možné využít při práci na základních školách i na gymnáziích, pro konkrétní použití ale doporučujeme vybírat takové ukázky, které odpovídají nejen probírané látce, ale i věku studentů.

Pro zachování autenticity ponecháváme všechny ukázky v původním znění včetně stylistických a pravopisných zvláštností.

Antologie je dostupná i ve webové verzi na adrese:

<http://www.dvacatestoleti.eu/antologie-lidove-slovesnosti/>

1. 1900–1918: Poslední roky Rakousko-uherska a První světová válka

Červený šátečku

Červený šátečku kolem se toč,
my jdeme na Srba nevíme proč.

Říkanka ze začátku 1. světové války parafrázující lidovou píseň; archiv A. Votruby.

V Srbsku jedí děti

„S válkou jde ruku v ruce bída a hlad,“ začal dědeček. „V Srbsku také již i děti jedí.“
„Děti?“ žasli dědečkovi malí posluchači. „Velké či malé?“ vyzvídali.
„Velké i malé. Čím větší děti, tím více jedí, tak jako u nás,“ povídal staroušek a s úsměvem se zadíval na Ladíka, který právě na notném krajíci zkoušel ostří svých bílých zubů.

Dobová anekdota, literárně upravená V. Špidlenem, Malý čtenář ročník 1915.

Válka na Itálii

Sluníčko zachází za hory černé,
do zákopů táhnou řady nesmírné,
z jedné strany Alpiny, z druhé padají miny,
tak začíná válka na Itálii.

Sotva jsem na vartě půl hodiny stál,
taliánský útok právě započal,
šteluňky nám hořely, kamarádi padali,
smutná podívaná na ty raněný.

Do zákopů padá tiše bílý sníh,
my jsme umírali v jeho závějích,
jeden voči spálený, druhý nohy zlámaný,
třetí prosí kamaráda vo doražení.

V trávě leží voják, píše psaníčko
zkrvavenou rukou: drahá matičko,
to psaníčko je psáno, krví mou podepsáno,
na italský frontě v šest hodin ráno.

Ten prstýnek, co mám na levý ruce,
odevzdejte, prosím, mojí Andulce,
pozdravte ji nastokrát, že nespátím ji vícekrát,
oči mně vypálil italskej granát.

Sluníčko zachází za hory černé,
do zákopů táhnou řady nesmírné,
měsíček když vychází, bojiště nám ozáří,
svítí padlým kamarádům přímo do tváří.

Zlidovělá populární píseň z doby 1. světové války popisující útrapy vojáků na italské frontě.

František Josef v nebi

Umře František Josef a jde do nebe. U brány se mu ale začne chtít na záchod, tak honem vklouzne dovnitř a hledá, kde by potřebu vykonal. Už už stahuje kalhoty, ale podívá se skrz mraky dolů ... a vidí Prahu. Tak ještě kousek popojde, stáhne kalhoty, podívá se dolů ... a ona Vídeň. S kalhotami dole ještě kousíček popojde, podívá se dolů ... a Berlín. Zoufale se obrátí na svatého Petra, který stojí opodál, a ten povídá: „To jsi, Franz Josef, měl udělat už před padesáti lety.“

Vtip z doby 1. světové války, z archivu A. Votruby.

Masaryk nás svolává

Masaryk nás svolává, rozkazy nám vydává:
Vstávejte, vy čeští legionáři, zlá vojna nám nastává.

Každá česká matička má na vojně synečka,
ta se musí každíčkýho rána podívat do sluníčka.

Když je slunko červený, synáček je raněný,
ale když to slunko jasné svítí, synáček je veselý.

Kdybyste to, mámo má, matičko, kdybyste to věděla,
jak já na ty vojně zkusit musím, plakat byste musela.

Kdybyste to, táto můj, tatíčku, kdybyste to vy věděl,
jak jsem se tam na zelený louce před kulometem svíjel.

Když je palba nejprudší, naše rota útočí;
naše rota, rota kulometná, vždycky jenom vítězí.

Přiletěla koule zlá, prorazila prsa má;
já se loučím s tátou Masarykem: Sbohem vlasti milená.

Legionářská lidová píseň.

2. 1918–1939: První republika

Tři sta let jsme trpěli

Tři sta let jsme trpěli,
deset let jsme v PR-
AZE osvobozené.

Říkanka parodující známé heslo, časopis Tramp 15/1929.

Kdo učeše Beneše

Zázrak je, kdo učeše,
ministra dra. Beneše.

Posměšná říkanka, časopis Tramp 15/1929.

Mezinárodní konference

Konference v Paříži, při níž jsou přítomni zástupci Francie, Itálie, Německa a Československa.

Grandi: „Dnes se mi zdálo, že jsem přikryl celou Evropu černou košilí.“

Zástupce Německa: „Mně se zdálo, že k tomu přišel Hitler a přikryl košili velkou helmou.“

Zástupce Francie: „A mně se zdálo, že k tomu přišel kohout, roztáhl křídla a přikryl jimi všecko.“

Beneš (přichází): „O čem mluvíte?“

Všichni: „Co se nám v noci zdálo.“

Beneš: „Jó! Mně se o tom taky zdálo, že k tomu přišel český lev, sežral kohouta, vydělal se do helmy a utřel se černou košilí.“

Anekdota ze 30. let.

Nápisy na československém opevnění

Nikoho se nelekáme!

Pravda zvítězí

Lásku vlasti dokaž činem, vytrvej, pak nezahynem

Nedáme se!

Hitlere ty kaprále však ty nám to vrátíš

Psáno vojáky během mobilizace a při opouštění opevnění; opevnění.cz.

První republika očima konspiračních teorií

První československá republika byla dílem židů propojených se svobodnými zednáři. Tomáš Garrigue Masaryk byl už od konce 19. století jenom loutkou v židovských rukou, a Československá republika vznikla jen a pouze díky bohatým židům z USA. Jejím hlavním

úkolem byla ochrana místních židů a prosazování židovských zájmů. Krach první republiky díky Mnichovskému diktátu byl pak pouze zaslouženým Božím trestem za židovské rejdy.

Antisemitská konspirační teorie ze současného sběru, navazující na obdobné z doby 2. republiky.

3. 1939–1945: Druhá světová válka a život v Protektorátě

Nešťastný je ten náš státeček

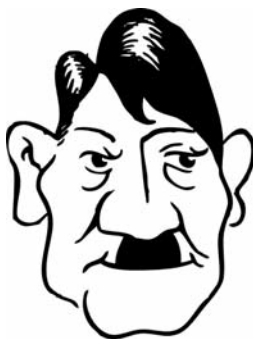
Nešťastný je ten náš státeček
Nešťastný je ten náš státeček,
nešťastný je ten náš stát.
Všechno nám sebrali,
jenom nám nechali
Háchu a protektorát.

Popěvek z doby 2. světové války.

Nad Berlínem, pod Berlínem

Nad Berlínem, pod Berlínem
Hitler se pase,
vem, Rusáčku, vem flintičku,
zastřel to prase.
Já to prase nezastřelím,
já to prase znám,
je to Hitler z Velké říše,
von tam chćipne sám.

Popěvek z doby 2. světové války.

Jsi-li dobrým Čechem

Jsi-li dobrým Čechem,
vytři prdel mechem.
A ten kousek papírku,
ten dej Němcům na sbírku.
Takto pravil krasavec
Emanuel Moravec.

Říkanka z doby 2. světové války, odkazuje na sbírky šatstva pro německé vojáky na východní frontě.

Hácha na koberečku

Na jedné zdi se objevil nápis: „Hitler je vů!“ Uviděl to K. H. Frank a rozčílilo ho to natolik, že si zavolał státního prezidenta Emila Háchu na kobereček, aby mu vyčinil. Napřed dlouze nadával na Čechy a pak se ptá: „Tak co tomu říkaj, pane Hácha?“

Hácha pokývá hlavou: „No jo. Ty Češi jsou holt nenapravitelný. A já jim to pořád říkám, že to musí bejt napřed německy a pak česky.“

Anekdota z doby 2. světové války, poukazuje na vynucenou dvojjazyčnost nápisů v Protektorátě.

Německá pokuta

Víte, že Němci teď budou platit obrovskou pokutu.

Za co, prosím vás?

Za zatajenou porážku.

Anekdota z doby 2. světové války.

Poslední Češi

Německo vyhrálo válku a všichni Češi byli na nejvyšší rozkaz jeden po druhém postřeleni. K. H. Frank ovšem vydal rozkaz, aby pátrali i po Česích rozesetých po celém světě a dokončili tak jejich úplné vyhubení. Nakonec našli poslední dva Čechy někde v Patagonii, jeden dělal dirigenta místní filharmonie a druhý pracoval v tamní Baťově pobočce. Frank se rozhodl, že poslední dva Čechy nenechá zastřelit, ale potupně pověsit.

Přivedli je pod šibenici a tam jim bylo řečeno, že jim bude splněno poslední přání.

Jeden z nich si přál, aby mohl něco tajně pošeptat svému kamarádovi.

Přání bylo vyhověno. Čech se naklonil a zašeptal kamarádovi do ucha: „Máme to dobrý. Dochází jim střelivo.“

Anekdota z doby 2. světové války.

Hrdý odbojář

Zdeněk Bořek Dohalský byl potomek starého českého šlechtického rodu. Byl znám jako vynikající novinář a člověk se smyslem pro humor. Za války se zapojil do protinacistického odboje, byl chycen gestapem a odsouzen k smrti.

Vypráví se, že když bylo jméno Bořka Dohalského vyvoláno k popravě, zaujal hrdý postoj a povídá: „Jestliže mě voláte jménem, tak prosím celým jménem - Zdeněk Bořek hrabě Dohalský z Dohalic a na Miletínku.“

Pověst z konce 2. světové války.

Bible v kapse

U nás v rodině se vykládá historka o jednom našem vzdáleném příbuzném, který se dal už za první republiky ke komunistům. Pořád se proto hádal se svojí starou mámou, která byla horlivá katolička, přel se s ní, že Bůh neexistuje. Když vypukla válka, šel do lesů k partyzánům. Stará máma ho prosila, ať si s sebou vezme malou bibli pro štěstí. On nejdříve nechtěl, ale pak si ji vzal, aby mu už konečně dala pokoj. Brzy na ni ale zapomněl a nosil

ji v přední kapse kabátu. Těsně na konci války se jeho partyzánská skupina dostala do těžké přestřelky s Němci. Partyzáni nakonec vyhráli, ale jeden z umírajících německých vojáků ještě z posledních sil zvedl pistoli a střelil toho našeho příbuzného přímo do srdce. Ten padl na zem. Ostatní si mysleli, že je po něm, ale on se pak zvedl a vyndal si z kabátu kulkou, která se zastavila o nějaký předmět, který v tom kabátu měl. Byla to malá rodinná bible.

Pověst vztahující se ke 2. světové válce, celosvětově rozšířený motiv.

Balabánova smrt

O smrti legendárního odbojáře Josefa Balabána (jednoho ze Tří králů) se tradovalo v odbojářských kruzích toto: Balabán i Mašín měli v cele zvláštního strážce, který jim sděloval jména popravených. Balabána to tak rozcílilo, že využil vhodného okamžiku (bylo to při podávání jídla), vrhl se na svého strážce, vyrval mu zbraň a tou ho zastřelil. Potom se vyřítil z cely a střelil kolem sebe do té doby, než byl nakonec sám zastřelen.

Pověst z konce 2. světové války.

Pérák na Příbramsku

S tím Pérákem jenom co vim, tak že se vyprávělo, alespoň u nás ve škole, na Příbramsku na konci války, že měl velice silný péra přimontovaný na speciálně upravených botách, někdo říkal dokonce, že je měl z kanape. To byla taková další verze. No, a ten prostě dělal takový úžasný skoky, třeba já nevím, že dokázal na jeden krok udělat třeba pět metrů, když se zvlášť odrazil, tak vyskočil na střechu, a když ho pronásledovali, tak prostě vyskočil na střechu a na druhý straně zase z té střechy seskočil. A bylo hodně lidí, kteří tvrdili, že ho osobně viděli, toho Péráka. Ale mám kamarádku, právě ze základky, a votý si pamatuju, právě že v té době měla vo tom Pérákovi nějaký docela podrobný zvěsti a já se s ní do teďka stýkám. Je teď ale v lázních. Až přijede z lázní, já se jí na to poptám, jestli si ještě nepamatuje něco víc. Ta vim, že říkala, že měla někýho bratrance a ten tvrdil, že to viděl na vlastní voči.

Moderní pověst ze vzpomínek pamětnice; Eva D., v důchodu, Praha, sběr v r. 2007.

Návrat domů

Strýc mé bývalé ženy – znám ho osobně – je trochu jetej. Jako několikátýdenního kojence ho kočka shodila se stolu. Střelil vrabce, oškubal, uvařil, na sítu vybral kostičky a vyráběl z toho paštiku. On sám moc nemluvil, ale říkalo se o něm v rodině toto: Za války byl totálně nasazený v Dánsku nebo tam někde. Po čase ho to přestalo bavit a usoudil, že kdo odejde, vyhraje. Vzal kolečko, do něho hodil lopatu a šel domů. V pracovních šatech, tak jak byl. Šel a šel, když jela okolo hlídka SS, začal upravovat lopatou okraj vozovky, když potkal oddíl Wehrmachtu, tak to samý. Většinou ho pozdravili jako první, ba i salutovali. Za rok byl doma. Tam už ho nikdo nehledal. Jednoduchý a geniální.

Vzpomínkové vyprávění, které ale začleňuje motiv obecně rozšířený v moderním folkloru.

4. 1945–1967: Třetí republika a komunistická diktatura

Označování nedůvěryhodných osob

V padesátých letech se šířila vlastně taková zvěst, že každý má v občanském průkazu označeno, jestli je nebo není pro režim důvěryhodný. Jestliže nebyl důvěryhodný, tak v tom případě ve starý občanský legitimaci, ještě co byla taková ta červená já nevím s kolika stránkami, tak na určitý stránce nad textem byla na nepatřičném místě tečka. Jestliže se tam ta tečka vyskytovala, tak v tom případě osoba byla nedůvěryhodná. Jiná fáma byla zase, že v případě že číslo občanského průkazu končilo na devítku, tak osoba byla taky nedůvěryhodná. Co na tom je pravdy, to teda nevím.

Fáma ze vzpomínek pamětnice; Eva D., v důchodu, Praha, sběr v r. 2007.

Rokenrol

Sovětské mužíci
vypustili družici,
Lajku do ní nacpali,
nažrat jí tam nedali.
Ryby z toho mají rokenrol.

V Americe u vody
stojí socha Svobody
a z té sochy Svobody
skáčou lidi do vody.
Ryby z toho mají rokenrol.

Popěvek z 50.-60. let na nářev rokenrolu Rock Around the Clock.

Anglická sobota

My jezdíme do přírody
a tam u vody
stavíme stan
Někde v mlázi, co nám shází?
Nás nikdo nerozhází,
když hoří plán.
Zapomenem na robotu,
chceme jen anglickou sobotu za lopotu,
aby páni z plánování,
už zapomněli na ni.

Úryvek z trampské písně.

Zakazuje se

Stavět stany v hustém lese, zakazuje se
na padoury házet hroudy, zakazuje se.
Chodit vedle cestíček,
v lese pálit ohníček.
Toho ztřeště se,
to zakazuje se.

Úryvek z trampské písně.

Chirurg Gottwald

Kdo je nejlepší kardiochirurg na světě?
Klement Gottwald. Voperoval srdce Evropy do prdele Asie.

Anekdota - hádanka.

Sovětská archeologie

Na Pražském Hradě objevili archeologové kostru, která byla pravděpodobnými pozůstatky svatého knížete Václava. Aby měli jistotu, nechali je poslat na expertízu do Moskvy. Za tři týdny přijel sovětský akademik z kufříkem. Vysypal z něj polámané kosti a povídá: „Továryšči, éto váš kníže Václav naprosto určitě.“ „Výborně, soudruhu. Jak se vám to podařilo prokázat?“ „Ten parchant se přiznal.“

Anekdota.

SSSR = JZD

Novotný provádí Chruščova po Václavském náměstí.
„Žádný bar tady nemáte,“ povídá Chruščov.
Novotný tedy nechá postavit bar. Chruščov přijede po roce znovu a povídá: „Pěkně, ale nemá to šmrnc.“
Přijde opět za rok a to už vidí správně bar a nad ním nápis: „SSSR = JZD“.
„Co to znamená?“ ptá se Chruščov.
„Sovětský stánek sexuálních radovánek = jen za dolary.“

Anekdota.

Gottwaldova smrt

Říkalo se, že se Gottwald zastřelil, protože mu Rusové nedovolili zavést v Československu titoismus.

Fáma z 50. let.

Zbraň naprostého zničení

Podle mého otce údajně vznikl za Stalina projekt na vybudování křížníku, který byl jen obrovskou atomovou bombou. V případě, že by SSSR prohrál finální bitvu s kapitalistickým Západem, tato obří atomová bomba by se odpálila. Vzhledem k tomu, že by se tak stalo na vodní ploše, vznikl by obrovský radioaktivní mrak, který by putoval měsíce a roky po obloze a spad z něho by prakticky zničil život na planetě. Bez komunismu totiž další lidská existence postrádá smysl.

Moderní pověst z doby studené války.

5. 1968–1989: Invaze vojsk Varšavské smlouvy a normalizace

Kůň pro Václava

Jde Svoboda po Václaváku a najednou slyší, jak na něj volá svatej Václav a říká: „Když už je ta demokratizace, tak byste mi mohli dát novýho koně.“

Svoboda říká: „To se musím jít poradit.“

Za chvíli se vrátí s Brežněvem, kterého požádal o radu, a svatej Václav hned: „Teda Ludvíku, já chtěl koně a ne vola.“

Anekdota z doby Pražského jara.

Nešťastný Svobodův státeček

Nešťastný Svobodův státeček,
nešťastný Svobodův stát.

Rusi nás zabrali,
jenom nám nechali
Brežněvův protektorát.

Popěvek z roku 1968.

Prezidentské plány

Masaryk měl Lány,
Beneš měl dva plány,
Gottwald zavřel krámy,
Zápotocký udělal z metařek dámy,
Novotný udělal z volů pány
a Svoboda říká: „Lidi, lidi, nevím, co bude s námi.“

Říkanka z roku 1968.

Dubček, louka, Kosigyn

Dubček, louka, Kosigyn,
jak se to rýmuje?
Dubčekovi sláva,
na louce je tráva,
Kosigyn je kráva,
tak se to rýmuje.

Říkanka z roku 1968.

Splet si Ivan kombajn s tankem

Splet si Ivan kombajn s tankem,
na záda si mošnu vzal,
opasek si pevně utáh,
do ruky vzal samopal.

Říkanka z roku 1968.

Švejk a Brežněv

Povídal si Švejk s Brežněvem.

„Jak si stojíte?“ ptal se Švejk.

„Vítězství je naše,“ řekl Brežněv. „Máme disciplinované Němce, poslušné Poláky, Maďary i Bulhary. Máme svoji vysílačku. Zkrátka máme všechny klíče v rukou!“

Švejk se zamyslel: „No, já znal jednu domovnici ze Žižkova, ta měla taky klíče od všeho, měla jich takovej obrovskej svazek. A jednou šla na záchod a jak jich měla tolik, tak než našla ten pravej, tak už bylo pozdě!“

Anekdota z roku 1968.

Výměna postavení

V roce 1968 se po okupaci rozšířila zpráva, že do našich kasáren se nastěhují ruští vojáci, a českoslovenští vojáci půjdou bránit Sovětský svaz na hranice s Čínou.

Fáma k roku 1968.

Rusové v muzeu

Když v srpnu 1968 vtrhli do Prahy sovětské vojáky, tak mimo jiné rozstříleli fasádu Národního muzea na Václavském náměstí. To je známý historický fakt. Méně známé je ale vyprávění o tom, že střelbou rozkurážení vojáci poté vběhli dovnitř muzea, a když v zoologické expozici spatřili všechny ty nádoby s hady a ještěrkami naloženými v lihu, tak jim šavlemi odsekali vršky a všechny je až do dna vypili!

Moderní pověst/fáma z konce 60. let.

Husák se obětuje

Traduje se historka, že krátce po srpnové okupaci, se procházel Gustáv Husák s Ladislavem Novomeským po Bratislavě a povídá mu: „Vidíš, Laco, co nám to ten debil Brežněv porobil? Ale já z toho národ vyvedu. I kdyby mi měli za to naplivat do ksichtu.“

Fáma ze začátku normalizace.

Nejlepší lak

Jaký je nejlepší lak?

Biřák. Nikdy nevodprejskne.

Anekdota z doby normalizace.

Vyhýbej se práci

Bud' zdrav a vyhýbej se práci,

bud' zdrav a nikdy nepracuj.

Kdo pracuje ten sílu ztrácí

a proto práci třikrát fuj.

Říkanka z doby normalizace.

Somráci

My jsme staří somráci,

vyserem se na práci,

ať za nás makaj Rusáci,

my budem somrovat.

Úryvek z lidového textu na nápěv populární písně Lady in Black.

Se sovětským svazem

Se Sovětským svazem

padla bída na zem.

Říkanka z doby normalizace.

S Husákem a Sandokanem

S Husákem a Sandokanem

zvíťžíme nad Reaganem.

Říkanka z 80. let.

Státníci v letadle

Letí Husák, Gorbačov a Reagan letadlem. Letadlo přistane a Reagan vystrčí ruku z okýnka:

„Jsme v Americe.“ – „Jak jsi to poznal?“ ptají se ho ostatní. „Ále. Všichni mi potřásají pravicí.“

Letí dál a opět přistanou. Gorbačov vystrčí ruku z okýnka a povídá: „Jsme v Rusku.“ – „Jak jsi to poznal?“ – „Všichni mi líbají ruce.“

Letadlo opět vzlétne a za nějakou dobu přistane. Husák vystrčí ruku z okýnka. „Jsme v Československu.“ – „Jak jsi to poznal?“ – „Ukradli mi hodinky.“

Anekdota z 80. let.

Největší kopce

Hádá se Čech, Rus a Američan, kdo z nich má největší kopce.

Američan povídá: „My máme takové kopce, že z nich můžete jet týden, než se zastavíte.“

Rus povídá: „My máme takové kopce, že jedete dolů čtrnáct dní a pak se teprve zastavíte.“

Čech na to: „To nic není. My jedeme z kopce 40 let a ještě jsme se nezastavili.“

Anekdota z 80. let.

Štrougal a Vondráčková

O předsedovi komunistické vlády Vladimíru Štrougalovi se tradovalo, že prý chodí se zpěvačkou Helenou Vondráčkovou. Říkalo se, že na tý komunistický dvacetikoruně se Žižkou, když se na ni člověk správně podívá, je někde vyobrazená Vondráčková. Prý to prosadil Štrougal, aby se na ni mohl kdykoliv podívat a nekompromitoval se tím, že nosí její fotku v peněžence.

Fáma z 80. let.

Vládní metro

Vyprávělo se, že z Pražského hradu vede tajné vládní metro až na letiště do Kbel, aby v případě nebezpečí mohl Husák odletět včas do Moskvy. Armáda to samozřejmě tajila a bylo nebezpečné po tom třeba jen pátrat. Tohle metro nemělo být tak velké jako to normální, mělo mít menší vláčky i tunely.

Fáma z doby normalizace.

Fantomové nuselského mostu

Na Nuselském mostě řádila v 80. letech tajemná skupina mladíků, kteří shazovali bezbranné oběti do propasti. Věděla o tom celá Praha. Nikdo pořádně nevěděl, co je to za partu, ale všichni se tam báli v noci chodit, aby se jim nic nestalo.

Policie to samozřejmě tajila, prý proto, že to měla na svědomí partička komunistické zlaté mládeže, která, zatímco jejich tatínkové rokovali v nedalekém Paláci kultury, zabíjela nudu tím, že shazovala bezbranné občany z mostu.

Řádění tajemné party z Nuselského mostu, která v noci shazovala bezbranné ženy, už jednou překročila všechny meze. Veřejná bezpečnost se proto rozhodla zakročit, ať už je viníkem kdokoli. Nastražili proto volavku – příslušníka oblečeného v ženských šatech, který chodil po mostě sem a tam a byl s ostatními příslušníky neustále spojen skrytou vysílačkou. Dlouho hlásil, že se nic neděje, až jednoho večera uslyšeli na ústředí: „Tady Orel, od hotelu Fórum se blíží větší skupina lidí.“ Chvilí nic a pak další hlášení: „Tady Orel, blíží se podezřelá skupina mladíků.“ Chvilí zase ticho a pak už jen z vysílačky slyšeli: „Ááááá...“ jak policajt padal dolů....

Fáma z doby normalizace rozvinutá do podoby pověsti.

Italský parchant

To jsem slyšel někdy koncem 70. let. Nějaký chlap byl legálně s Čedokem v Itálii, vrátil se ze zájezdu, ale po nějaký době si ho zavolali na úřad nebo policii, že prej z tý Itálie přišla stížnost, že otěhotněl nějakou Italku. Chlap se chvíli vytáčel, ale nakonec přiznal, že by se to vlastně stát mohlo. Italská strana požadovala buď strašný měsíční alimenty, nebo možnost jednorázového vyrovnání – opět na naše tehdejší podmínky hrozivej balík. Chlap zvolil druhou možnost a prodal všechno, co měl, barák, auto atd., snad si ještě půjčil. Po nějakým čase zase přišel další dopis, že se objevily nové okolnosti, jeho vina prý není úplně zřejmá a má se dostavit k soudu kdesi v Itálii za účelem ověření otcovství. Chlap byl úplně na mizině, ale s požehnáním úřadů se tam vydal. Pak poslal do Československa dopis, že děkuje za bezproblémové a bezplatné převedení majetku do Itálie.

Moderní pověst z doby normalizace.

6. 1989–2000: Sametová revoluce a 90. léta

Svatořečení Anežky České

Tomáš Halík vzpomíná, že když měla být svatořečena Anežka Česká, což bylo pár dní před listopadovou revolucí, tak říkal svým známým, že jedna barokní legenda praví, že až bude svatořečena Anežka, tehdy bude v české zemi konečně dobře. Ti se mu samozřejmě vysmáli, protože nikdo nevěřil, že se tady něco změní. Když pak jednoho toho známého viděl po sedmáctém listopadu, tak mu dotyčný na uvítanou řekl: „Teda vyříd' tý Anežce, že je machr.“

Pověst k roku 1989.

Vánoční koleda 1989

Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
Soudruzi a soudružky,
nesu, nesu obušky.

ÚV, ÚV, to to bolí,
rány pendrekem i holí.

Koleda, koleda, Štěpáne,
co máš ještě ve džbáně?
Mám tam kanón na vodu,
ten je proti národu.
Když těm živlům něco vadí,
voda horké hlavy zchladí.

Koleda, koleda, Štěpáne,
co to neseš ve džbáně?
co bych nesl? Nesu inu
taky trochu toho plynu.
Slzný plyn prý užít stačí,
když nás lidé příliš tlačí.

Koleda, koleda, Štěpáne,
co máš ještě ve džbáně?
Mám tam pejsky honící,
mám tam tašky z milicí.
nesu zákaz shromáždění,
a zákonné opatření.
Nesu, nesu, bílé helmy,
zvlášť ty se mi líbí velmi.
Mám tam plastikové štíty,
a též libri prohibiti.
Mám tam vzduch plný prachu,
nesu atmosféru strachu.
K udržení atmosféry,
nesu, nesu transportéry.

Svou vedoucí úlohu,
už dál unést nemohu.
Tolik jsem vám toho nesl,
že jsem pod tou tíhou klesl.
Upad jsem na tenkém ledu,
pochopit to nedovedu.
Nesl jsem to ve džbáně –
leč už nejsem ve straně.

Pouliční nápisy z prosince 1989, Petrářová, Lydia: Kam s nimi? Hesla a nápisy v ulicích v listopadu 1989. Český lid/Etnologický časopis 96/4, 2009, s. 421–444.

Zapomenuté jaderné zbraně

Byla fáma, že [Kocábova] komise při odsunu vojsk kontrolovala odjíždějící vlaky. V jednom prý byly izokontejnery na jaderné zbraně, ale byly v nich hračky, koberce, botičky. Na co kontejnery byly, se zjistilo až dodatečně. Takže podle té fámy možná zakopali ty hlavice v Milovicích.

Moderní pověst/fáma z bývalého vojenského prostoru Milovice-Mladá využívaného po r. 1968 sovětskou armádou; sběr v r. 2010 na besedě s občany Milovic.

Shnilý třešně

Jó, třešně zrály,
shnilý třešně zrály
a socani se smáli
a jak to bylo dál.

Grebeniček, Špidla
teď roztáhnou svý křídla,
rudý, levý, křídla
a jak to bylo dál.

Parafráze populární písně z 90. let.

Skákal Klaus přes Bauhaus

Skákal Klaus přes Bauhaus
přes minový pole,
šel za ním Miky Maus
řekl mu: „Ty vole!“

Dětská říkanka, 90. léta.

Rady hladovému

V parku po trávníku leze člověk a žere travu. Jde okolo Miloš Zeman, všimne si ho a zeptá se: „Člověče, proč tady žerete tu travu?“

„Víte, já jsem velmi chudý člověk. Nemám na jídlo, tak musím jíst travu.“

„Člověče, nechte toho. Tady máte sto korun a běžte si koupit něco k jídlu.“

Člověk poděkuje, vezme si stokorunu a když Zeman odejde jí travu dál. Jde okolo Václav Havel a ptá se: „Člověče, proč se živíte tou travou?“

„Víte, já jsem velmi chudý člověk. Nemám na jídlo, tak musím jíst travu.“

„Tak víte co. Tady máte ode mě tisíc korun a běžte si dát něco pořádného k jídlu.“

Dotyčný člověk poděkuje, Havel odejde a on jí travu dál. Jde okolo Václav Klaus, vidí ho ptá se: „Cs. To jsem ještě neviděl, vy tady jíte travu?“

„Víte, já jsem velmi chudý člověk, nemám na jídlo, tak musím jíst travu.“

Klaus se zamyslí a sáhne do kapsy: „Člověče, tady máte osm korun, sedněte na tramvaj a dojedte si za město, tam je ta tráva čerstvější.“

Anekdota, 90. léta.

Člen ODS ve vodě

Co se stane, když hodíte člena ODS do vody?

Napřed vyplavou špinavý prachy a pak čistej komunista.

Anekdota, 90. léta.

Klaus a Bůh

Víte jaký je rozdíl mezi Bohem a Klausem?
Bůh si nemyslí, že je Klaus.

Anekdota, 90. léta.

Mrtvola podnikatele v Šachtě

Je tam jedno [důlní] dílo, jezděj tam trampové, nevím přesně kde, ale břídlíce, severní Morava, a ve štolě mají mrtvolu podnikatele jako maskota.. víš o tom něco? Je to někde v okolí Marie Pomocný (MariaHilfe)

Moderní pověst vzniklá zkreslením nálezu lidských pozůstatků z doby 1. světové války; pochybný „podnikatel“ byl ve folkloru 90. let častou postavou.

7. Další ukázky moderního folkloru

Ententýky

Ententýky dva špalíky
čert vyletěl z elektriky,
bez klobouku bos,
natloukl si nos.
Boule byla veliká
jako celá Afrika.
Všichni čerti plakali,
hrobeček mu kopali.
Jenom jeden neplakal,
protože se pokakal.

Dětský popěvek, ze současného sběru.

Tuna hrášku

Pepíček jde do obchodu a ptá se: „Máte tunu hrášku?“ „Ne, tolik nedostáváme.“
Přijde druhý den a ptá se: „Máte tunu hrášku?“ „Ne, ale jestli o něj máš zájem, objednáme ti ho.“
Tak přijde třetí den a ptá se: „Máte tunu hrášku?“ „Ano, právě nám jí dovezli.“ A Pepíček na to: „A co budete dělat s tunou hrášku?“

Dětská anekdota ze současného sběru.

Osudový příběh strašlivé učitelky a chlapce, co neuměl jazykolamy

Tento příběh si vypráví mezi sebou děti na Žižkově. Ještě za komunistů zde žila jedna stará a protivná učitelka českého jazyka, která měla velkou zálibu v jazykolamech.

Komu jazykolamy nešly, toho nesnášela a zasedla si na něj. Jednou měla ve své třídě kluka, který špatně mluvil, tudíž pro něj jazykolamy představovaly velký problém. Tak ho ta zlá paní učitelka nechala tolikrát propadnout, až nakonec školu nedodělal a odešel z ní. Našel si ale práci v jednom řeznictví, kde byl docela spokojen.

I tam ho ale učitelka dostihla. Vstoupila dovnitř, a začala před jeho šéfem vykřikovat, zdali má řeznictví zapotřebí zaměstnávat takového troubu a jiné hrubosti. Nakonec ho kvůli té zlé paní učitelce vyhodili i z práce.

Zlomený chlapec už pak nemyslel na nic jiného než na pomstu. Jednoho večera si za tmy na učitelku počkal v tmavé uličce a začal ji škrtit. Křičel na ni při tom jazykolamy. Stará dáma mu před svou smrtí ještě stihla probodnout ukazováčkem hrdlo. Skonali společně. Dnes spolu straší na Žižkově v den, kdy děti dostávají vysvědčení.

Dětská pověst ze současného sběru, Praha 2013.

Bílé rukavice

Skupina dětí vyrazila na letní tábor. Několik dnů vše probíhalo v klidu, ale jedné noci se ze stanu ztratilo jedno z dětí. Vedoucí jej od rána hledali a našli ho ležet v lese s uřezanýma rukama. Táborový lékař konstatoval, že bylo zavražděno uškrcením. Zavolali policii, ta prohledala celé okolí tábora, ale žádného pachatele neobjevila. Děti proto dostaly zákaz vycházet v noci ze stanů do lesa.

Následující noc se jednomu z chlapců chtělo na záchod. Kamarádi ve stanu ho varovali, ať raději nechodí ven a dojde si na nočník, ale chlapec na jejich varování nedbal. Ostatní se ho proto rozhodli z bezpečí stanu sledovat. Chlapec zašel do lesa, když tu se najednou v černočerné tmě objevila bílá rukavice, chytla hochu za ruku a odtáhla ho do lesa. Ráno našli chlapce ležet v mlázi, mrtvého a bez rukou.

Chlapci ze stanu řekli vedoucím, co v noci viděli, a vedoucí se rozhodli postavit hlídky. Bílá rukavice se v noci objevila znovu, aby uchvátila jednu z hlídek. Jeden duchapřítomný vedoucí se k ní ale nepozorovaně připlížil a bodl ji svým kapesním nožem. Vytryskla krev... Ukázalo se tedy, že bílá rukavice není duch, ale člověk z masa a kostí!

Do tábora znovu přijela policie a začala všechny vyslýchat. Táborový lékař si vzpomněl, že viděl k ránu táborového kuchaře, jak podezřele bloumá po táboře. Policisté prohledali kuchyň i kuchařovu chatičku a našli v ní bílou rukavici potřísněnou krví. Kuchař byl zatčen, vedoucí si oddechli, a táborový život se zase vrátil do normálních kolejí.

Po pár nocích se ale děti začaly ztrácet znovu. Bílá rukavice se vrátila! Hlavní vedoucí si už nevěděl rady, zašel proto za táborovým doktorem a povídá mu: „Pane doktore, já už nemůžu, pořád kolem sebe vidím bílé rukavice, vraždí nám děti a nemůžeme ji chytit, je to určitě člověk, někdo, kdo nosí bílé rukavice.“ Pan doktor se na vedoucího chápavě pokýval, otevřel šuplík, vytáhl bílé rukavičky a UŠKRTIL HO...”

Dětská hororová pověst ze současného sběru, Brno 2013.

Tento materiál vznikl v rámci projektu „Dotkni se 20. století!“, který je financován z prostředků ESF a státního rozpočtu ČR.

www.dvacatestoleti.eu